

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)
Dhr. dr. R.H.A. Plasterk
Postbus 20011
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

doorkiesnummer
(070) 373 8393

uw kenmerk

bijlage(n)

betreft
Reactie op de lokale
vernieuwingsagenda

ons kenmerk
ECLBR/U201500145

datum
23 februari 2015

Geachte heer Plasterk,

Op 6 januari 2015 zond u de Tweede Kamer de brief Vitale lokale democratie; Richting en ruimte voor verandering. In deze brief geeft u een eerste aanzet tot een Agenda Lokale Democratie naast ook een duiding van de actuele maatschappelijke en politieke ontwikkelingen.

Ons democratisch stelsel dient mee te bewegen met de maatschappelijke ontwikkelingen. Het democratisch stelsel is een onderdeel van onze Nederlandse maatschappij en is mede van invloed op het functioneren daarvan. Dit is ook de reden dat het thema versterking en vernieuwing van de lokale democratie binnen de VNG in 2014 tot bestuurlijke prioriteit is benoemd en dat de VNG samen met gelieerde organisaties een programma is gestart. Wij zijn blij dat BZK aan dit programma meedoet.

De VNG ziet uw initiatief tot het inzetten op een agenda lokale democratie dan ook als een erkenning voor de urgentie van de thematiek. Immers de lokale democratie vormt het hart van de burgerinspraak. In deze brief geven wij een reactie op de door u opgestelde agenda.

Maatschappelijke en politieke ontwikkelingen

De samenleving is de afgelopen tijd sterk veranderd. Dit onder invloed van een aantal maatschappelijke en politieke ontwikkelingen zoals de horizontalisering en het ontstaan van een netwerksamenleving. Belangrijke factoren voor deze ontwikkelingen zijn de gevolgen van de ontzuiling en het feit dat steeds meer burgers toegang hebben tot goede educatie en informatie. Het gevolg is een mondigere burger die zelf regie over zijn leven wil hebben en houden, meer eigen initiatief wil nemen, meer invloed wil kunnen uitoefenen en er niet meer automatisch van uitgaat dat de overheid alles regelt. In de door de VNG in 2006 ingestelde Commissie Toekomst Lokaal Bestuur, ook wel bekend als de commissie Bovens werd al geconstateerd dat in 2015 een netwerkmaatschappij zou zijn ontstaan waarin de burger een centrale rol zou innemen. De meerwaarde van het lokaal bestuur zou er uit bestaan dat zij verbindingen in loyaliteiten en identiteiten weten aan te brengen, gemeenschappen weten te stimuleren en samenwerkingsrelaties kunnen verdiepen. We zijn nu in 2015 beland en we kunnen concluderen dat dit rapport niets aan actualiteit heeft ingeleverd.

Opvolgende uitwerkingsrapporten hebben deze maatschappelijke tendensen blootgelegd en geduid. Dit geldt eveneens voor hetgeen dat door de Commissaris van de Koning Van de Donk in de Rob-lezing is uitgesproken. Hij stelt dat het 'huis van Thorbecke' zich in zijn huidige verschijningsvorm slecht verhoudt tot het netwerk-karakter van de huidige samenleving.

Gemeenten zijn op dit moment heel erg actief op zoek naar de rol die past bij deze veranderende samenleving en een vernieuwing van de relatie tussen burger, maatschappij en bestuur. Dit doen zij zowel individueel als in samenwerking met VNG en gelieerde verenigingen. Hierbij streeft de VNG ernaar om gedeelde bevindingen, opvattingen en overtuigingen duurzaam te borgen waardoor er een ontwikkelingsrichting naar een hernieuwd bestuurlijk systeem ontstaat. De VNG is er van overtuigd dat we ver moeten blijven van de traditionele denkrichtingen die snel geneigd zijn te vervallen in een eenzijdige ideeën over schaal. Meerschalligheid is voor gemeenten een realiteit die de komende jaren nog verder invulling zal moeten krijgen. Daarbij kan bestuurlijke besluitvorming dichtbij de burger blijven terwijl in de uitvoering op verschillende schaalniveaus kan worden samengewerkt.

Agenda Lokale Democratie

Gemeenten hebben een belangrijke verantwoordelijkheid bij het goed functioneren van de democratische rechtstaat. Wij onderschrijven de constatering dat u als minister van BZK vanuit de zorg voor de democratische rechtsstaat en het openbaar bestuur een nadrukkelijke rol heeft bij het vraagstuk wat er nodig is om de lokale democratie toekomstbestendig te maken en te houden.

De VNG vindt het belangrijk om hier in gezamenlijkheid stevig aan te werken en wij zien deze samenwerking al her en der terug. Immers de meeste door u genoemde onderwerpen op de agenda worden al in samenwerking met de VNG uitgewerkt of zitten in een opstartfase. Het feit dat het ministerie van BZK participeert in het meerjarige programma 'Lokale Democratie in Beweging', waarin ook de gelieerde verenigingen en de VNG deelnemen, zien wij als bevestiging dat u eenzelfde mening bent toegedaan. We geven deze samenwerking in 2015 graag verder vorm.

Ruimte voor experimenten

Bij gemeenten bestaat al geruime tijd de behoefte te kunnen experimenteren en differentiatie waar het gaat om het toepassen van wet- en regelgeving. Gemeenten ervaren bij het uitoefenen van hun publieke taakuitvoering wet- en regelgeving regelmatig als te knellend. Deze wens tot het kunnen experimenteren hebben zij ook kenbaar gemaakt. Wij zijn dan ook enthousiast over het feit dat u serieus wilt kijken naar wat de mogelijkheden en onmogelijkheden zijn van toepassingen van zowel de bestaande sectorale als organieke wetgeving en dat indien nodig, wordt over gegaan tot het ontwerpen van een experimentenwet.

We zijn van mening dat gemeenten die willen en kunnen experimenteren ook daadwerkelijk de ruimte daarvoor krijgen zodat ook echt stappen kunnen worden gemaakt die mogelijk kunnen leiden tot het ontwerpen van een Experimenteerwet. Hierbij moet uiteraard rekening worden gehouden met fundamentele vraagstukken op zowel bestuurlijk alsook juridisch terrein. De basis van wat in juridische zin mogelijk is zal op een aantal terreinen immers wijzigen. De zorg voor de juridische kwaliteit van de Experimenteerwet en de onderliggende regelingen dient in onze visie op een goede manier geborgd te worden. Vanuit het gezamenlijk belang en het belang van de praktijk zien wij daarom graag dat er meer ruimte komt en dat deze geborgd wordt in goed uitvoerbare regeling. De VNG wil dan ook intensief betrokken zijn bij de invulling van de Experimenteerwet en bij het verdere proces dat moet

leiden tot het aanwijzen van gemeenten die gedurende een vooraf vastgestelde periode met een alternatieve regeling kunnen experimenteren.

Verkenning van het lokaal belastinggebied

Gemeenten geven al jaren aan dat de huidige financieringssystematiek te kortschiet bij de taken en bevoegdheden die zij hebben en pleiten daarom voor een fundamentele herziening die recht doet aan de huidige en toekomstige situatie. Als gemeenten meer taken krijgen kan de afweging tussen meer of minder inkomsten en meer of minder gemeentelijke uitgaven ook meer bij de gemeenten komen te liggen. Daarbij is in de afgelopen jaren door onder andere economische ontwikkelingen een substantiële krimp van de gemeentelijke middelen zichtbaar. Hadden gemeenten in 2009 nog de beschikking over €71 miljard per jaar, het budget bedroeg in 2014 €52 miljard en dat tegen een achtergrond dat er alleen maar meer taken zijn bijgekomen.

Zoals is aangekondigd in de brief over de herziening van het belastingstelsel van staatssecretaris Wiebes wordt nu samen met uw ministerie van BZK een onderzoek gestart of en hoe een verschuiving van het belastinggebied tot stand kan komen.

De VNG vindt dat er breder naar de financieringssystematiek voor gemeenten moet worden gekeken dan dit te beperken tot het gemeentelijk belastinggebied. De VNG heeft daarom een onafhankelijke Commissie 'Financiën Eerste Overheid' aangesteld die onder voorzitterschap van dhr. Alexander Rinnooy Kan in de breedte gaat kijken naar de financiële ruimte voor gemeenten. De bevindingen en aanbevelingen zullen tijdens het VNG congres in juni worden gepresenteerd.

Wet gemeenschappelijke regeling (WGR)

Gemeenteraden geven steeds vaker aan het gevoel te hebben weinig zicht en sturingsmogelijkheden te hebben op taken die 'buiten de deur' worden uitgevoerd. De ontwikkeling dat steeds meer gemeentelijke uitvoeringstaken in gezamenlijkheid dienen te worden uitgevoerd wordt door gemeenteraden ervaren als een bedreiging voor de lokale democratie. Immers bij het opzetten van samenwerkingsconstructies wordt de WGR constructie vaak als enige werkende juridische instrument beschouwd.

De VNG zal zelf ook initiatief nemen om fundamentele naar het toekomstperspectief van de WGR te kijken die de democratische positie en de handelingsperspectieven van de raad borgen. De VNG blijft in opvolging van het programma Slim Samenwerken aandacht geven aan de ondersteuning van gemeenten en in het bijzonder van raadsleden bij het aansturen en controleren van samenwerkingsverbanden.

U heeft de Raad voor het Openbaar Bestuur (Rob) de opdracht gegeven een advies uit te brengen over de vraag hoe de democratische legitimiteit van de regionale samenwerkingsverbanden, voor de uitvoering van de decentralisaties in het sociaal domein kan worden geborgd. De VNG wacht het advies van de Rob met belangstelling af.

Aanstellingswijze burgemeester

De burgemeester vervult een belangrijke rol in de lokale democratie. Met enige regelmaat ontstaat er discussie over de aanstellingswijze van de burgemeester. Dit heeft tot op heden niet geleid tot aanpassingen. In het regeerakkoord is opgenomen dat de aanstellingswijze van de burgemeester

gedeconstitutionaliseerd gaat worden. Pas in de volgende regeerperiode komt de vraag aan de orde op welke wijze aanstelling van de burgemeester wel tot stand gaat komen. Hiervoor zijn drie hoofdvarianten. Deze hoofdvarianten worden in 2015 nader uitgewerkt. Bij deze nadere uitwerkingen achten wij het vanzelfsprekend dat de VNG en het Nederlands Genootschap van Burgermeesters (NGB) intensief betrokken wordt. Wij zullen er daarbij op wijzen dat de context van de functie van burgemeester niet los kan en mag worden gezien van de zwaarte van de functie van dit ambt als orgaan.

Versterken informatiepositie van de burger

Een goede informatievoorziening over de lokale beleids- en besluitvorming en de prestaties van politici en bestuurders wordt ook door de VNG gezien als een randvoorwaarde voor een goed functionerende lokale democratie. Zowel de lokale media als de informatievoorziening door gemeenten zelf speelt daarbij een grote rol. Wij werken graag mee aan de in de agenda benoemde activiteiten die bijdragen aan het versterken van de informatiepositie van de burger.

Programma Lokale democratie in beweging.

De behoefte aan zelfregie vanuit de samenleving vraagt om gemeentelijke medewerking in plaats van toestemming. Loslaten en vertrouwen door de lokale overheid staan daarbij centraal. Dit vergt iets van de lokale democratie. Beroeps- en belangenverenigingen van burgemeesters, gemeentesecretarissen, griffiers, raadsleden en wethouders, de VNG en het ministerie van BZK hebben daarom een gezamenlijk initiatief genomen om gemeenten bij te staan bij deze 'Lokale Democratie in Beweging'. In uw brief refereert u op verschillende plaatsen aan dit gezamenlijke programma. Dit programma legt de focus op de wijze waarop gemeentebesturen en raden, samen met burgers en bedrijven vorm geven aan de omgeving. Een aantal van de in uw agenda opgenomen uitwerkingpunten sluiten goed aan bij dit programma of worden reeds in het programma uitgevoerd. Zoals de D1000 die op 1 juni 2015 in Apeldoorn plaatsvindt, het delen van kennis over democratische vernieuwingsimpulsen waaronder G1000, stadsgesprekken, stadspanels, burgerjury en het faciliteren van initiatieven van onderop zoals deze nu plaatsvinden in bijvoorbeeld Overijssel, Kampen, Brabant.

Tot slot,

Om onze afstemming en samenwerking verder vorm te geven stellen we voor het onderwerp vernieuwing lokale democratie en de onderwerpen van de agenda structureel terug te laten komen in onze ambtelijke en bestuurlijke overleggen.

Hoogachtend,
Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Lia directie raad